

HOOFSTUK EEN

PROBLEEMSTELLING

1.1 AANLEIDING TOT DIE ONDERSOEK

Die jeugweerbaarheidsprogram, en in die besonder die komponent geestesweerbaarheid, het sedert die instelling daarvan in skole in Suid-Afrika in 1972 heelwat publisiteit en ook heelwat kritiek gekry. Te oordeel aan wat die afgelope vier jaar daaroor geskryf is deur opvoedkundiges en ander, is dit duidelik dat daar uiteenlopende gedagtes oor die nuwe "vak" is.

Die negatiewe kritiek van 'n sekere deel van die pers en die publiek kan begryp word, maar die kommentaar van opvoedkundiges, hoofde van skole, lektore en onderwysers wat vir etlike jare reeds met die program in die skool en klaskamer besig is, asook die feit dat pessimiste en doemprofete sover gaan om die bestaansreg van die program te bevraagteken, is minder gerusstellend en bemoedigend indien ag gegee word op Dr. A.L. Kotzee se ernstige en dringende beroep op hoofde van sekondêre skole:

"In die naam van ons jeug vra ek u om die jeugweerbaarheidsprogram met entoesiasme deur te voer" (Kotzee, (B) 1972, p.17). Dit het duidelik geblyk dat die Onderwysdepartement die jeugweerbaarheidsprogram as 'n noodsaaklike en uiters belangrike program beskou en dat die suksesvolle implementering daarvan grotendeels sou afhang van die hoofde en hulle "beste" personeelde.

Dit was aan hoofde van sekondêre skole duidelik gestel dat wat geestesweerbaarheid betref, dit aan hulle diskresie oorgelaat word om te besluit:

- i) of dit as 'n onderafdeling van sekere skoolvakke aangebied sou word;
- ii) of bepaalde temas gedurende skoolopeninge behandel sou word;

iii) of sommige of al die temas gedurende die geestesweerbaarheidsprogram behandel sou word (T.O.D. 1971, p.2).

Dit was ook baie duidelik gestel dat die temas nie slegs behandel moes word nie, maar dat leerlinge dit in groepe moes bespreek. Hoofde sou besluit oor die samestelling en grootte van die groepe. Die gevvaar het bestaan dat, aangesien die metode en wyse van aanbieding aan die diskresie van hoofde oorgelaat word en veral omdat dit toelaatbaar is om geestesweerbaarheid op nie gespesialiseerde basis aan te bied, daar nie heeltemal aan die departementelege verwagtinge voldoen sou word nie (Codrington, 1973, p.64).

In die praktyk kom dit daarop neer dat daar skole is wat nie oor genoeg "bekwame", entoesiastiese personeellede beskik om die geestesweerbaarheidsprogram aan te bied nie, of wat nie tyd daaraan kan of wil bestee nie (Joubert, 1975, p.7). Dikwels is die verskoning van "geen ervaring of opleiding in die vak" ook ten opsigte van geestesweerbaarheid van toepassing. Daar is ook skole wat die program op die skoolrooster aandui slegs om veilig binne die departementelege beleid te bly. Die periode wat aan geestesweerbaarheid toegeken is, word dan vir administratiewe werk gebruik. Die Transvaalse Onderwysdepartement het egter van die veronderstelling uitgegaan dat skoolhoofde en hulle personeellede die verskillende komponente van die program met versigtigheid en oorleg aandurf en dat bemoedigende resultate bereik word (T.O.D. 1973, No. 07991 0008 0, p.7).

Waarneming en navrae het aan die lig gebring dat daar by skole en onderwysers, veral met die aanvanklike implementering van die program, groot onduidelikhed ten opsigte van hulle opdrag in hierdie verband was. Omdat dit ook die positiewe en toegewyde onderwyser kan frustreer, is absolute duidelikhed in hierdie verband noodsaaklik, want hierdie onvergenoegdheid word ook onbewus op die leerlinge oorgedra.

Hierdie tendens wek kommer, veral omdat dit hier nie gaan om 'n nuwe vak of maar net nog 'n vak nie. Dit gaan nie om 'n enkele onderwyser of onderwyseres en sy gesindhede en vermoëns nie. "Dit gaan nie net om die weerbaarheid van ons jeug nie, maar dit gaan om weerbaarheid in die breedste sin van die woord" (Redaksie, Onderwysblad, 845:3, 1973).

Met voorgenoemde probleme in gedagte het die vraag ontstaan in welke mate die geestesweerbaarheidsprogram in Transvaalse sekondêre skole ten uitvoer gebring word en wat die algemene houding van onderwysers en leerlinge teenoor die program is.

1.2 DIE DOEL VAN DIE ONDERSOEK

Die doel van hierdie ondersoek is:

om na 'n literatuurstudie en empiriese ondersoek weer te besin oor die noodsaaklikheid, doel en die metode van aanbieding van die geestesweerbaarheidsprogram;

om vas te stel in hoeverre hoofde van sekondêre skole en ander lede van die personeel 'n georganiseerde geestesweerbaarheidsprogram as 'n noodsaaklike deel van die skoolprogram beskou - met ander woorde om vas te stel wat die heersende opvattinge in verband met geestesweerbaarheid is by diegene wat daarvoor in Transvaalse sekondêre skole verantwoordelik is;

om te bepaal wat in die sekondêre skole in Transvaal gedoen word om die doel, soos deur die Transvaalse Onderwysdepartement beoog, te bereik - dit is in hoeverre die geestesweerbaarheidsprogram aan die gestelde vereistes voldoen en wat die leemtes en probleme in hierdie verband is; en

om met aanbevelings te kom ter bereiking van die ideaal ten opsigte van geestesweerbaarheid.

1.3 METODE VAN ONDERSOEK

Die grondmetode van navorsing in hoofstuk 2 sal 'n filosofiese deurgronding van die tema wees. Die navorsing berus veral op die filosofiese beskouinge van opvoedkundiges in Suid-Afrika en oorsee.

Daarbenewens sal daar ook in hoofstuk 3 gebruik gemaak word van empiriese en sosiologiese navorsingsresultate waarvan toepassing, met die doel om bepaalde filosofiese stellinge te staaf.

In hoofstuk 4 sal die probleem histories belang word terwyl in hoofstuk 5 van die vraelys as ondersoekmetode gebruik gemaak sal word.

1.4 PROGRAM VAN ONDERSOEK

Waar hierdie studie handel oor die implementering van die geestesweerbaarheidsprogram in die Transvaalse sekondêre skole, is dit nodig om in hoofstuk 2 'n kritiese ontleding te maak van die algemeen geldige inhoud van die begrippe opvoeding, onderwys en geestesweerbaarheid. Omdat opvoeding onlosmaaklik verbonde is aan die milieu-beïnvloeding, word die hoofstuk afgesluit met 'n kritiese beskouing van die moderne opvoedingsmilieu.

In hoofstuk 3 word 'n oorsig gegee van die geestesweerbaarheidstaak van die gesin, skool, kerk en staat. Hoofstuk 4 word gewy aan die ontwikkeling van die geestesweerbaarheidsprogram onder die Transvaalse Onderwysdepartement.

In hoofstuk 5 word 'n empiriese ondersoek gedoen na die huidige posisie van geestesweerbaarheid in die Transvaalse sekondêre skole.

Die praktiese ondersoek word gedoen aan die hand van die vraelysmetode. 'n Kritiese oorsig van die geldigheid en betroubaarheid van die ondersoekmetode word gegee.

In hoofstukke 6 en 7 word die response op vraelyste A en B, asook 'n kritiese bespreking en evaluering van die resultate onderskeidelik, aangebied. In hoofstuk 8 volg 'n samevatting, gevolgtrekkings en enkele aanbevelings in verband met die implementering van die geestesweerbaarheidsprogram.